

ЗАХТЕВ
ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ
ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације _____

Шифра УДК (бројчано): 338.48:005.96(497.11)

Веб адреса на којој се налази извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:

СТРУЧНОМ ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Молим да у складу са чл. _____ Закона о високом образовању и чл. 48 Статута Универзитета дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације: Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије

Научна област УДК(текст): Економија, Пословна економија, Менаџмент

Ментор и састав комисије за оцену дисертације:

1. Проф. др Агнеш Бољевић, ванредни професор Економског факултета Универзитета у Новом Саду, ментор, ужа научна област Стратегијски менаџмент;
2. Проф. др Весна Стојановић-Алексић, ванредни професор Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област Менаџмент и пословна економија;
3. Проф. др Светислав Миленковић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област Општа економија и привредни развој.

Главни допринос дисертације (текст до 100 речи): Предмет истраживања у докторској дисертацији је утврђивање утицаја људских ресурса на оптимално коришћење ресурсних потенцијала у функцији одрживог туристичког развоја. Допринос дисертације је садржан у обезбеђивању теоријски и емпиријски заснованих тврдњи и доказа да стратегијско управљање људским ресурсима у туристичком сектору позитивно утиче на мотивисаност, задовољство послом, креативност и иновативност запослених, а тиме индиректно и на остварене пословне резултате чиме се потврђује веза између дефинисаних хипотеза, предмета и циљева истраживања. Дефинисани закључци, препоруке и смернице за ефикасније управљање људским ресурсима у циљу развоја одрживог туризма Србије могу представљати подстицај за нова истраживања у овој области пословне економије.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: Премовић Јелена

Назив завршеног факултета: Економски факултет, Универзитет у Новом Саду

Одсек, група, смер: Финансије и рачуноводство

Година дипломирања: 2003.

Назив магистарског рада, односно докторског студијског програма: Економско предвиђање у функцији стратегијског управљања предузећем

Научно подручје: Пословна економија, менаџмент- стратегијски менаџмент

Година одбране: 2008.

Факултет и место: Економски факултет Универзитета у Новом Саду, Суботица

Број публикованих радова: (навести рад који се тражи из члана 9. овог правилника)

Укупно 57 публикованих радова од којих је један у категорији М24, тридесетседам радова у категорији М33, седам у категорији М52, пет у категорији М53 и седам радова у категорији М63.

Најзначајнији публиковани радови су:

1. **Премовић, Ј.**, Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). Мала и средња предузећа као генератори одрживог регионалног развоја, *Економика пољопривреде*, UDC 338.43:63, YU ISSN 0352-3462, год/vol. LVIII, (58) СБ/СИ-1 (1-368), стр. 137-144. (M24)
2. **Премовић, Ј.**, Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). Туризам у функцији одрживог развоја Србије, *часопис: Агроекономика- часопис Департамана за економику пољопривреде и социологију села Пољопривредног факултета Универзитета у Новом Саду*, број 51-52, стр. 155-164, ISSN 0350-5928, COBISS.SR-ID 28370439, Нови Сад. (M52)
3. **Премовић, Ј.**, Арсић, Љ. & Бољевић, А. (2012). Учеће организације као резултат менаџерске револуције, *часопис: Техника*, година LXVII, бр. 1, стр. 141-146, ISSN 0040-2176, UDC: 62(062..2) (497.1), Београд. (M52)
4. Радосавац, А., Пејановић, Р. & **Премовић, Ј.** (2013). Значај предузетништва за развој туристичке привреде, *часопис: Агроекономика- часопис Департамана за економику пољопривреде и социологију села Пољопривредног факултета Универзитета у Новом Саду*, ISSN 0350-5928, UDK: 338.43, COBISS.SR-ID 28370439, број 59-60, стр. 85-93, Нови Сад. (M52)
5. Бољевић, А., **Премовић, Ј.** & Стојановић Алексић, В. (2014). Људски ресурси као фактор креирања конкурентских предности туристичких предузећа, *часопис: Техника*, година LXIX, бр.1, стр. 145-152, ISSN 0040-2176, UDC: 62(062.2) (497.1), Београд. (M52)
6. Вујовић, С., **Премовић, Ј.** & Грујић, Б. (2014). Кадрови у туризму-специфичности образовања кадрова за туризам, *часопис: Економски видици*, Година XIX, бр. 4/2014, ISSN 0354-9135, UDC-33. COBISS.SR-ID 116154887, Друштво економиста Београда, Београд. (M53)

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: Општинска управа Врбас
Радно место: шеф Одсека за финансирање јавних служби

**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. _____
ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. 48 СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

У прилогу вам достављамо: - Извештај комисије о оцени урађене докторске дисертације;
- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању
извештаја комисије о урађеној докторској дисертацији

У Крагујевцу,
20.05.2015. године

М.П.

ДЕКАН ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА

Проф. др. Љиљана Максимовић
Л. Максимовић

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Предмет: Извештај Комисије о оцени докторске дисертације

Одлуком Наставно-научног већа Економског факултета у Крагујевцу, број 805/5-2 од 25.03.2015. године, именовани смо за чланове Комисије за писање Извештаја о оцени докторске дисертације под насловом: „Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије“, кандидата мр Јелене Премовић.

На основу увида и свеобухватне анализе урађене и предате докторске дисертације, Комисије за писање Извештаја о оцени докторске дисертације и за њену јавну одбрану подноси Наставно-научном већу Економског факултета Универзитета у Крагујевцу следећи

ИЗВЕШТАЈ

I. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Основни биографски подаци

Јелена Премовић је рођена 25.01.1977. године у Врбасу, где је завршила основну школу „Петар Петровић Његош“ и Гимназију „Жарко Зрењанин“ са одличним успехом.

Дипломирала је на Економском факултету Универзитета у Новом Саду 2003. године. На истом факултету 2004. године је уписала последипломске-магистарске студије, где је 2008. године магистрирала из научне области: менаџмент и економија, ужа научна област: стратегијски менаџмент са темом: *Економско предвиђање у функцији стратегијског управљања предузећем* (ментор: проф. др Радмил Тодосијевић, чланови комисије: проф. др Агнеш Бољевић и проф. др Душан Јарић).

Запослена је у Општинској управи Врбас од 2004. године. 2005. године је положила Државни испит за рад у државним органима. Учествовала је у пројектима USAID-а: Програм за реформу локалне самоуправе у Србији из области јавних набавки 2005. године и за стручњаке у локалним јавним финансијама 2006. године, као и у пројекту EXCHANGE- Програм обуке у општинама који је финансирала ЕУ, а током 2007. године спроводила Европска агенција за реконструкцију. 2006. године је учествовала у обуци и успешно положила курс: Project management, English-language Executive Management Certificate program delivered by the Free Market Business Development Institute, School of Business Administration, Portland State University, 16-18 March 2006.

Члан је Научног Друштва аграрних економиста Балкана, Удружења менаџера и директора и Удружења рачуновођа у ванпривредним делатностима.

У раду користи оперативни систем Windows и програмске језике Word, Excel и PowerPoint. Служи се енглеским језиком.

2. Научно-истраживачки рад кандидата

А. Радови објављени у научним часописима међународног значаја М20:

Рад у часопису међународног значаја верификованог посебном одлуком (М24)

1. Премовић, Ј., Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). Мала и средња предузећа као генератори одрживог регионалног развоја, *Економика пољопривреде*, UDC 338.43:63, YU ISSN 0352-3462, год/vol. LVIII, (58) СБ/СИ-1 (1-368), стр. 137-144.

Б. Зборници међународних научних скупова М30:

Саопштење са међународног скупа штампано у целини (М33)

1. Премовић, Ј. (2010). *Знање као стратешки потенцијал предузећа*, Зборник радова XV Интернационалног научног скупа CM2010: Стратегијски менаџмент и системи подршке одлучивању у стратешком менаџменту, ISBN 978-86-7233-252-0, (ЦД издање), Суботица-Палић.
2. Премовић, Ј. (2010). *Стратешки значај управљања временом*, Зборник радова XII Међународног симпозијума SymOrg2010: Организационе науке и менаџмент знања, ISBN 978-86-7680-216-6, COBISS.SR-ID 175802124 (ЦД издање), Златибор.
3. Premović, J. & Drašković, S. (2010). *Strategic aspects of the ecological management*, Conference Proceedings XVIII International Scientific and Professional Meeting „Ecological Truth“ EcoIst'10, pp. 451-457, ISBN 978-86-80987-79-1, COBISS.SR-ID 175499788 (штампано издање), Spa Junakovic, Apatin, Serbia.
4. Премовић, Ј. & Драшковић, С. (2010). *Равномерни регионални развој као претпоставка европских интеграција Србије*, Зборник радова XV Међународног научног скупа: Регионални развој и демографски токови земаља југоисточне Европе, стр. 227-237, ISBN 978-86-6139-008-1, (штампано издање), Ниш.
5. Премовић, Ј. & Арсић, Љ. (2010). *Утицај европских интеграција на регионални развој Србије*, Зборник радова са међународног научног скупа: Друштвени изазови европских интеграција – Србија и упоредна искуства, USEE- Унија факултета југоисточне Европе, Факултет за правне и пословне студије, стр. 497-514, ISBN 978-86-515-0556-3, (штампано издање), Нови Сад.
6. Arsić, Lj., Premović, J. & Milićević, Z. (2011). *System of strategic management and BSC in the small and medium enterprises*, Conference Proceedings: First International Scientific Conference: Small and Medium Enterprises - Possibilities and Perspectives -SMEPP2011, pp. 399-408, ISBN 978-86-84389-26-0 (штампано издање), Нови Пазар.
7. Премовић, Ј. & Арсић, Љ. (2011). *Процес стратешког планирања као вид интегрисања стратешких одлука*, Зборник радова XVI Интернационалног научног скупа CM2011: Стратегијски менаџмент и системи подршке одлучивању у стратешком менаџменту, ISBN:978-86-7233-286-5, COBISS.SR-ID 263851527 (ЦД издање), Суботица-Палић.
8. Premović, J. & Milenković, S. (2011). *Ecotourism in an aspect of sustainable development*, Conference Proceedings XIX International Scientific and Professional Meeting „Ecological Truth“ EcoIst'11, pp. 554-560, ISBN 978-86-80987-84-2, COBISS.SR-ID 183947276 (штампано издање), Bor, Serbia.
9. Premović, J., Arsić, Lj. & Milićević, Z. (2011). *Corporate social responsibility as an important part of environmental management*, Books of Proceedings 1st International

- Symposium on Environmental and Material Flow Management – EMFM2011, pp. 109-115, (штампано издање) ISBN 978-86-80987-88-0, Serbia, Zaječar.
10. **Премовић, Ј.** & Арсић, Љ. (2011). *Перспективе развоја одрживог туризма у Републици Србији*, Зборник радова: Други међународни научни скуп: Трендови у развоју туризма и хотелијерства, стр. 83-91, ISSN 1800-7988, Универзитет Црне Горе - факултет за туризам и хотелијерство Котор, Црна Гора.
  11. **Премовић, Ј.**, **Бољевић, А.** & **Арсич, Лј.** (2011). *R&D activities in the function of creating competitive advantages*, Proceedings I International Symposium: Engineering management and competitiveness 2011 (EMC2011), Zrenjanin, 24-25th June, University of Novi Sad, Technical Faculty „Mihajlo Pupin“, pp. 389-394, ISBN 978-7672-135-1, Зрењанин.
  12. **Премовић, Ј.** & Арсић, Љ. (2011). *Значај ИиР активности за унапређење конкурентности и економске интеграције Србије*, Зборник радова XVI Међународног научног скупа: Регионални развој и демографски токови земаља југоисточне Европе, стр. 723-736, ISBN 978-86-6139-026-5, (штампано издање), Ниш.
  13. **Премовић, Ј.**, Арсић, Љ. & Цветковић, К. (2011). *Улога учећих организација у креирању друштва знања*, Зборник радова: 9. Међународна научно-стручна конференција „На путу ка добу знања“, ISBN 978-86-85067-31-0 (ЦД издање), Сремски Карловци.
  14. **Премовић, Ј.**, Бољевић, А. & Премовић, Т. (2011). *Реформа стручног образовања у контексту успостављања учећег друштва*, Зборник радова: 9. Међународна научно-стручна конференција „На путу ка добу знања“, ISBN 978-86-85067-31-0 (ЦД издање), Сремски Карловци.
  15. **Премовић, Ј.**, Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). *Ресурсни потенцијали одрживог туристичког развоја Србије*, VI Међународни научни скуп Медитерански дани Требиње 2011: Туризам и рурални развој - савремене тенденције, проблеми и могућности развоја, стр. 430-439, Тематски зборник ISBN 978-99955-664-2-5, COBISS.BH-ID 2222360, (штампано издање), Требиње.
  16. **Премовић, Ј.** & Премовић, Т. (2011). *Environment protection as a presumption of sustainable development*, International Scientific Conference: Proceedings of 1st Climate Change, Economic Development, Environment and People Conference, pp. 75-82, ISBN 978-86-87785-36-6, 14. септембар 2011, Нови Сад.
  17. **Арсич, Лј.**, **Бољевић, А.** & **Премовић, Ј.** (2012). *The normative and empirical models of strategic decision making*, II International Symposium Engineering Management and Competitiveness EMC 2012, Proceedings, ISBN 978-86-7672-165-8, COBISS.SR-ID 271767559, University of Novi Sad, Technical Faculty „Mihajlo Pupin“, pp. 56-60, Zrenjanin, 22-23rd June 2012.
  18. Вујовић, С., Танасковић, З. & **Премовић, Ј.** (2012). *Атрактивности у функцији развоја дестинације*. Међународни научни скуп: Наука и високо образовање у функцији одрживог развоја, ISBN 978-86-83573-26-4, 04 и 05. октобар 2012. Ужице, Србија.
  19. **Премовић, Ј.**, **Бољевић, А.**, **Арсич, Лј.** & **Драшковић, С.** (2012). *Management by objectives*, II International Symposium Engineering Management and Competitiveness EMC 2012, Proceedings, ISBN 978-86-7672-165-8, COBISS.SR-ID 271767559, University of Novi Sad, Technical Faculty „Mihajlo Pupin“, pp. 61-66, Zrenjanin, 22-23rd June 2012.

20. **Premović, J.**, Premović, T. & Vujović, S. (2012). Management of water resources in the contemporary environment, Proceedings 2nd International Symposium on Natural Resources Management, pp. 215-223, ISBN 978-86-77-47-457-7, 24-25 May 2012. Zajecar, Serbia.
21. **Premović, J.**, Arsić, Lj. & Vujović, S. (2012). Ecotourism in context of environmental protection, Conference Proceedings XX International Scientific and Professional Meeting „Ecological Truth“ EcoIst'12, pp. 619-624, ISBN 978-86-80987-98-9, COBISS.SR-ID 191154444 (штампано издање), Zajecar, Serbia.
22. Premović, T. & **Premović, J.** (2012). Natural mineral waters and their impact on health, Conference Proceedings XX International Scientific and Professional Meeting „Ecological Truth“ EcoIst'12, pp. 611-618, ISBN 978-86-80987-98-9, COBISS.SR-ID 191154444 (штампано издање), Zajecar, Serbia.
23. **Premović, J.**, Vujović, S. & Arsić, LJ. (2012). *Corporate social responsibility – Imperative of the contemporary business*, XIII International Symposium SymOrg 2012: Innovative Management & Business Performance, Symposium Proceedings, ISBN 978-86-7680-255-5, COBISS.SR-ID 191307276, CD-ROM, pp. 499-505, University of Belgrade, Faculty of Organizational Sciences, June 5-9, 2012 Zlatibor, Serbia. (M33)
24. Арсић, Љ., Цветковић, К. & **Премовић, Ј.** (2012). Кластери – кључ конкурентности малих и средњих предузећа, Међународна научна конференција: МЕНАЏМЕНТ 2012, Зборник радова, стр. 31-36, 20-21. април 2012, Младеновац, Србија.
25. Цветковић, К., Арсић, Љ. & **Премовић, Ј.** (2012). Технолошке промене у функцији унапређења конкурентских стратегија, стр. 146-151, 20-21. април 2012, Младеновац, Србија.
26. **Premović, J.** Arsić, LJ. & Milićević, Z. (2012). Clusters – basis of tourism competitiveness in Serbia, Third International Scientific Symposium „Agrosym 2012“, Book of Proceedings, ISBN 978-99955-751-0-6, COBISS.BH-ID 3336984, CD-ROM, pp. 692-697, UDK 332.1:336.7]:338.48(497.11), Jahorina, November 15-17, 2012.
27. Самарџић, В., **Премовић, Ј.** & Бољевић, А. (2012). Значај хидрографских ресурса за одрживи туристички развој Црне Горе, VII Међународни научни скуп Медитерански дани Требиње 2012, Туризам: изазови и могућности – Туристичка привреда и повезане теме, стр. 343-351, Тематски зборник ISBN 978-86-7329-096-6, COBISS.BH-ID 2222360, (штампано издање), Требиње.
28. Denić, S., Milićević, Z. & **Premović, J.** (2013). *Effect of investment activities in improving global competitiveness of small and medium enterprises*, International May Conference on Strategic Management, Proceedings, ISBN 978-86-6305-006-8, pp. 675, 24-26. May 2013, Bor.
29. Arsić, LJ., Denić, S. & **Premović, J.** (2013). *Productive entrepreneurship as a global generator of economic growth*, International May Conference on Strategic Management, Proceedings, ISBN 978-86-6305-006-8, pp. 676, 24-26. May 2013, Bor.
30. Radosavac, A., **Premović, J.** & Milićević, Z. (2013). *Possibilities of tourism development in Bosnia and Herzegovina*, International May Conference on Strategic Management, Proceedings, ISBN 978-86-6305-006-8, pp. 804-812, 24-26. May 2013, Bor.
31. **Premović, J.**, Arsić, LJ. & Vujović, S. (2013). *Sustainable development as the management concept of today*, International May Conference on Strategic Management, Proceedings, ISBN 978-86-6305-006-8, pp. 813-822, 24-26. May 2013, Bor.
32. Radosavac, A. & **Premović, J.** (2013). Institutional reform as a determination of rural development of Bosnia and Herzegovina, International Scientific Conference: Sustainable

- agriculture and rural development in terms of the Republic of Serbia strategic goals realization within the danube region- achieving regional competitiveness, Thematic Proceedings, ISBN 978-86-6269-026-5, pp. 302-318, December, 5th-7th 2013, Topola, Serbia.
33. Premović, J. & Radosavac, A. (2013). Importance of the education system reform in the development of the countries of South-East Europe, 3rd International scientific Conference „Economy of Integration“: ICEI 2013 „Using Knowledge to Move from Recession to Property“, Conference Proceedings, ISSN 2233-0445, pp. 277-290, University in Tuzla, Faculty of Economics, 6th – 7th December 2013, Tuzla, B&H.
  34. Премовић, Ј., Бољевић, А. & Вујовић, С. (2013). Значај обуке и образовања у развоју људског капитала, Зборник радова: 11. Међународна научно-стручна конференција „На путу ка добу знања“, ISBN 978-86-85067-46-4 (штампано издање), стр. 243-251, 27-28. септембар 2013, Сремски Карловци.
  35. Милићевић, З., Премовић, Ј. & Арсић, Љ. (2013). Мерење пословних перформанси у циљу јачања људског капитала, Зборник радова: 11. Међународна научно-стручна конференција „На путу ка добу знања“, ISBN: 978-86-85067-46-4 (штампано издање), стр. 191-197, 27-28. септембар 2013, Сремски Карловци.
  36. Milićević, Z., Premović, J., Vujović, S. & Arsić, Lj. (2014). The human capital as a driving factor for the sustainable rural development, Book of Proceedings (in press): 9th International Conference: The role of Agricultural Economics Sciences in Agriculture and Rural development in the Balkan Countries, ISBN 978-9989-2358-4-9, COBISS.MK-ID 96071178, 24-25 April, 2014, Ohrid, Macedonia.
  37. Premović, J., Jovanović, D., Radosavac, A. & Djukić, S. (2014). The role of human resources in fostering the development of the agrarian sector and improving regional competitiveness, Book of Proceedings (in press): 9th International Conference: The role of Agricultural Economics Sciences in Agriculture and Rural development in the Balkan Countries, ISBN 978-9989-2358-4-9, COBISS.MK-ID 96071178, 24-25 April, 2014, Ohrid, Macedonia.

В. Часописи националног значаја М50:

Рад у водећем часопису националног значаја (М51):

1. Премовић, Ј., Арсић, Љ. & Бољевић, А. (2012). Еколошка економија у функцији одрживог развоја, *часопис: Ecologica*, број 66, година 19, стр. 243-247, ISSN 0354-3285, UDC: 502.7, COBISS.SR-ID 80263175, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије „ECOLOGICA“, Београд.
2. Премовић, Ј., Бољевић, А. & Вујовић, С. (2012). Екотуризам као нови облик туристичке понуде, *часопис: Ecologica*, број 67, година 19, стр. 466-470, ISSN 0354-3285, UDC: 502.7, COBISS.SR-ID 80263175, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије „ECOLOGICA“, Београд.
3. Премовић, Ј., Бољевић, А., Вујовић, С., Арсић, Љ. & Милићевић, З. (2013). Глобални еколошки проблеми и одрживи туристички развој, *часопис: Ecologica*, број 70, година XX, стр. 305-310, ISSN 0354-3285, UDC: 502.7, COBISS.SR-ID 80263175, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије „ECOLOGICA“, Београд.
4. Премовић, Ј., Вујовић, С. & Бољевић, А. (2013). Развој екотуризма као пример примене концепције зелене економије, *часопис: Ecologica*, број 72, година XX, стр.

692-695, ISSN 0354-3285, UDC: 502.7, COBISS.SR-ID 80263175, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије „ECOLOGICA“, Београд.

5. **Премовић, Ј.**, Бољевић, А. & Вујовић, С. (2014). Агенда 21 –Основни аспекти одрживе туристичке привреде, *часопис: Ecologica*, година XXI, No 75, стр. 494-497, ISSN 0354-3285, COBISS.SR – ID 80263175, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије „ECOLOGICA“, Београд.

Рад у часопису националног значаја (M52):

1. **Вољевић, А. & Премовић, Ј.** (2010). Time management as the assumption of modern business, *часопис: Facta Universitatis, series: Economics and Organization*, vol. 7, no. 2, pp. 227-234, ISSN 0354-4699, UDC: 005.962.11, Универзитет у Нишу- Економски факултет, Ниш.
2. **Премовић, Ј.** (2010). Временски хоризонт као детерминанта економског предвиђања, *часопис: Економски сигнали*, vol. 5, број 2/2010 стр. 133-145, ISSN 1452-4457.
3. **Премовић, Ј.**, Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). Еколошки менаџмент у функцији одрживог развоја, *часопис: Ecologica*, број 62, година 18, стр. 156-161, ISSN 0354-3285, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије „ECOLOGICA“, Београд.
4. **Премовић, Ј.** (2011). Улога економског предвиђања у процесу доношења одлука, *часопис: Техника-Менаџмент*, vol. 66, бр. 3, стр. 493-498, ISSN 0040-2176, Београд.
5. **Премовић, Ј.**, Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). Туризам у функцији одрживог развоја Србије, *часопис: Агроекономика- часопис Департамана за економику пољопривреде и социологију села Пољопривредног факултета Универзитета у Новом Саду*, број 51-52, стр. 155-164, ISSN 0350-5928, COBISS.SR-ID 28370439, Нови Сад.
6. **Премовић, Ј.**, Арсић, Љ. & Бољевић, А. (2012). Учеће организације као резултат менаџерске револуције, *часопис: Техника*, година LXVII, бр. 1, стр. 141-146, ISSN 0040-2176, UDC: 62(062..2) (497.1), Београд.
7. Радосавац, А., Пејановић, Р. & **Премовић, Ј.** (2013). Значај предузетништва за развој туристичке привреде, *часопис: Агроекономика- часопис Департамана за економику пољопривреде и социологију села Пољопривредног факултета Универзитета у Новом Саду*, ISSN 0350-5928, UDK: 338.43, COBISS.SR-ID 28370439, број 59-60, стр. 85-93, Нови Сад.
8. Бољевић, А., **Премовић, Ј.** & Стојановић Алексић, В. (2014). Људски ресурси као фактор креирања конкурентских предности туристичких предузећа, *часопис: Техника*, година LXIX, бр.1, стр. 145-152, ISSN 0040-2176, UDC: 62(062.2) (497.1), Београд.

Рад у научном часопису (M53):

1. **Премовић, Ј.** & Премовић, Т. (2009). Управљање знањем и стручно образовање у Србији, *часопис: Норма – часопис за теорију и праксу васпитања и образовања*, 2/2009, ISSN 0353-7129, UDK 37.014:[371.13/497,11], BIBLID 0353-7129,14(2009)2, стр. 161-178, Универзитет у Новом Саду- Педагошки факултет, Сомбор.
2. Арсић, Љ., Милићевић, З. & **Премовић, Ј.** (2011). Интегрални модели у функцији управљања корпоративним перформансама, *часопис: Економски погледи*, 1/2011,

стр. 13-24, ISSN 1450-7951, UDC 002.965.13, JEL M14, D22, G34, Универзитет у Приштини-Економски факултет, Косовска Митровица.

3. **Премовић, Ј.**, Бољевић, А. & Цветковић, К. (2011). Процес одлучивања у савременом пословном окружењу, *часопис: Економски погледи – часопис за питања економске теорије и праксе*, 2/2011, ISSN 1450-7951, стр. 115-130, прегледни рад, Универзитет у Приштини-Економски факултет, Косовска Митровица.
4. **Премовић, Ј.**, Марковић, С., Арсић, Љ. (2013). Људски ресурси у функцији остваривања економије засноване на знању, *часопис: Иновације и развој*, број 2, година 2013, ISSN: 0353-2631, стр. 19-30.
5. Марковић, С., Арсић, Љ., **Премовић, Ј.** (2013). Перспективе и ограничења успешног процеса кластеризације агросектора у Србији, *часопис: Иновације и развој*, број 2, година 2013, ISSN: 0353-2631, стр. 31-41.
6. Вујовић, С., **Премовић, Ј.** & Грујић, Б. (2014). Кадрови у туризму-специфичности образовања кадрова за туризам, *часопис: Економски видици*, Година XIX, бр. 4/2014, ISSN 0354-9135, UDC-33. COBISS.SR-ID 116154887, Друштво економиста Београда, Београд.

Г. Зборници скупова националног значаја М60:

Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини (М63)

1. **Премовић, Ј.** & Драшковић, С. (2010). *Квалитет услуга као нова парадигма конкурентности*, Зборник радова VI Мајске конференције о стратегијском менаџменту МКСМ010, стр. 356-366, ISBN 978-86-80987-77-4 (штампано издање), Кладово.
2. **Премовић, Ј.**, Арсић, Љ. & Премовић, Т. (2011). *Друштво знања и економија заснована на знању*, Зборник радова са научно-стручног симпозијума са међународним учешћем: Технологија, информатика и образовање – за друштво учења и знања ТИОБ, стр. 81-87, ISBN 978-86-776-122-6, Чачак.
3. Арсић, Љ., Милићевић, З. & **Премовић, Ј.** (2011). *Kaizen у функцији повећања квалитета пословања предузећа*, Зборник радова са VII Мајске конференције о стратегијском менаџменту МКСМ2011, стр. 271-279, ISBN 978-86-80987-85-9, Зајечар.
4. **Премовић, Ј.**, Арсић, Љ. & Вујовић, С. (2012). Глобални стратегијско-развојни аспекти туризма, Зборник радова VIII Мајске конференције о стратегијском менаџменту МКСМ012, стр. 580-587, ISBN 978-86-80987-96-5 (штампано издање), Бор.
5. Самарцић, В., **Премовић, Ј.** & Бољевић, А. (2012). Хидрографски ресурси као детерминанта одрживог туристичког развоја, Зборник радова VIII Мајске конференције о стратегијском менаџменту МКСМ012, стр. 759-767, ISBN 978-86-80987-96-5 (штампано издање), Бор.
6. Арсић, Љ., Цветковић, К. & **Премовић, Ј.** (2012). Утицај светске економске кризе на функционисање малих и средњих предузећа у Србији, Зборник радова VIII Мајске конференције о стратегијском менаџменту МКСМ012, стр. 849-854, ISBN 978-86-80987-96-5 (штампано издање), Бор.
7. **Премовић, Ј.**, Арсић, Љ. & Премовић, Т. (2012). Модернизација стручног образовања у Републици Србији, Зборник радова научно-стручног скупа са

међународним учешћем: Технологија, информатика и образовање – за друштво учења и знања ТИО2012 (II књига), стр. 896-901, ISBN 978-86-7776-139-4, COBISS.SR-ID 191233292, 01-03. јун 2012, Чачак.

Д. Магистарске и докторске тезе М70:

Одбрањен магистарски рад (М72)

1. **Премовић, Ј.** (2008). Економско предвиђање у функцији стратегијског управљања предузећем, Економски факултет Универзитета у Новом Саду, магистарски рад одбрањен 18.12.2008. године у Суботици.

II Приказ структуре и садржај урађене докторске дисертације

Докторска дисертација кандидата **Јелене Премовић**, магистра економских наука, под насловом: „**Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије**“ је написана на IX+336 стране компјутерски обрађеног текста (формата А4, стандардног прореда и величине слова) са 315 библиографских података. Како би се обезбедила боља прегледност, упоредивост презентованих података и анализа изнетих ставова и резултата истраживања кандидата, дисертација садржи: 4 приказа, 20 слика, 24 графикана, 26 шема и 136 табеле.

Предмет истраживања у оквиру ове докторске дисертације је одређивање људских ресурса као кључног пословног ресурса у савременом туристичком окружењу. Овим радом се указује на неопходност комплексног, системског и стратегијског приступа људским ресурсима у функцији одрживог туристичког развоја Србије.

На самом почетку истраживања, кандидат је поставио **генералну хипотезу** истраживања која гласи: Ако се људским ресурсима управља континуирано и осмишљено, онда ће се створити неопходни (пред)услови за остваривање конкурентских предности и успешно пословање предузећа, уз обезбеђивање економске одрживости туристичког потенцијала у савременом пословном окружењу.

У концепцијском делу дисертације (I- V део) постављене су и потврђене и помоћне хипотезе и то:

- **Помоћна хипотеза Х1:** Ако одрживи развој туризма представља туристички развој који задовољава потребе садашњих туриста, туристичких дестинација и свих учесника у туризму, без угрожавања могућности будућих генерација да задовоље сопствене туристичке потребе, онда одрживи туризам треба да омогући оптимално коришћење ресурса животне средине и дугорочно одрживо пословање.
- **Помоћна хипотеза Х2:** Ако одрживи туризам највише зависи од географске физиономије руралног подручја, онда су потенцијали за одрживи туристички развој Србије значајни, имајући у виду податак да је преко 80% територије Србије означено као рурално подручје.
- **Помоћна хипотеза Х3:** Ако српски туристички потенцијали нису довољно валоризовани, онда је неопходно извршити процес трансформације компаративних туристичких у конкретне конкурентске предности.

- **Помоћна хипотеза Х4:** Ако Република Србија своју конкурентност у туризму заснива на људском потенцијалу, онда је неопходно стратешко управљање људским ресурсима у области туризма.

У циљу истраживања улоге и значаја људских ресурса у контексту остваривања одрживог туристичког развоја Србије, коришћена су савремена, домаћа и инострана теоријска сазнања и релевантни извори података.

У докторској дисертацији мр Јелене Премовић је примењивана методологија истраживања примерена друштвено-хуманистичким наукама која је заснована на коришћењу одговарајућих научних метода. У складу са предметом и дефинисаним циљевима научног истраживања, комбинован је теоријски и емпиријски приступ решавању проблема.

Наиме, у концепцијском делу докторске дисертације примењене су: дескриптивна метода, метода анализе и синтезе, компаративни метод, метод генерализације, индуктивна и дедуктивна метода. У истраживачком делу докторске дисертације је примењена: метода анкетања путем технике структурираног упитника. Прикупљени подаци су обрађени у програму Statistical Package for Social Sciences (SPSS) for Windows 20. Од квантитативних метода примењена је дескриптивна статистика, т тест за независне узорке, корелација, анализа варијансе и бинарна логистичка регресија.

Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије

Садржај

УВОД

ПРВИ ДЕО:

ТУРИСТИЧКА ДЕЛАТНОСТ У САВРЕМЕНОМ СВЕТСКОМ ОКРУЖЕЊУ

- 1.1. Глобалне промене савременог светског окружења
- 1.2. Дефинисање и интерпретирање појма одрживог развоја
- 1.3. Основне карактеристике одрживог туристичког развоја
- 1.4. Еколошка свест у функцији одрживог туристичког развоја
- 1.5. Индикатори одрживог туризма
- 1.6. Екотуризам као нови облик туристичке понуде
- 1.7. Агенда 21 за туристичку привреду
- 1.8. Туризам као модел економског развоја
- 1.9. Економски показатељи стања туристичког сектора и утицаја туристичке привреде на светском тржишту
  - 1.9.1. Економски показатељи стања туристичког сектора на светском тржишту у периоду до 2008. године (до појаве светске-економске кризе)
  - 1.9.2. Економски показатељи стања туристичког сектора на светском тржишту од 2008. до 2009. године (у времену ескалације светске-економске кризе)
  - 1.9.3. Актуелни економски показатељи стања туристичке делатности у свету
  - 1.9.4. Положај Европе као водеће светске туристичке дестинације
  - 1.9.5. Пројекције очекиваног туристичког раста до 2030. године

ДРУГИ ДЕО:

СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ ТУРИСТИЧКОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ

- 2.1. На путу ка одрживом туристичком развоју Србије
  - 2.1.1. Циљеви и стратешки правци туристичког развоја Србије
- 2.2. Ресурсни потенцијали одрживог туристичког развоја Србије
- 2.3. Туризам у функцији развоја руралних подручја
  - 2.3.1. Туризам у функцији развоја руралних подручја Србије
  - 2.3.2. Мастер план одрживог развоја руралног туризма у Србији
- 2.4. Туристичко структурирање Републике Србије
- 2.5. Туристичка инфраструктура и економски показатељи конкурентности српске туристичке привреде
  - 2.5.1. Основни показатељи развијености туристичке инфраструктуре и резултата туристичког сектора Србије остварених у периоду од 2006. до 2012. године
  - 2.5.2. Актуелни показатељи развијености туристичке инфраструктуре и резултата туристичког сектора Србије
  - 2.5.3. Пројекције раста основних параметара туристичког сектора Србије у 2015. години

**ТРЕЋИ ДЕО:
СТРАТЕГИЈСКИ ПРИСТУП УПРАВЉАЊА ПРЕДУЗЕЋЕМ**

- 3.1. Стратегијски менаџмент
- 3.2. Теоријски аспект организационих промена
- 3.3. Однос туристичких предузећа према променама
  - 3.3.1. Однос менаџера у туризму према променама
  - 3.3.2. Однос запослених у туризму према променама
- 3.4. Остваривање конкурентске предности из перспективе стратегијског менаџмента
- 3.5. Организациони циљеви и пословна стратегија туристичких предузећа
- 3.6. Стратегије раста и развоја туристичких предузећа
  - 3.6.1. Стратегије интензивирања напора
    - 3.6.1.1. Стратегија пенетрације тржишта
    - 3.6.1.2. Стратегија развоја тржишта
    - 3.6.1.3. Стратегија развоја производа
  - 3.6.2. Стратегија диверзификације
    - 3.6.2.1. Стратегија повезане диверзификације
      - 3.6.2.1.1. Хоризонтална диверзификација
      - 3.6.2.2. Вертикална диверзификација
        - 3.6.2.2.2. Стратегија неповезане диверзификације
- 3.7. Генеричке стратегије туристичких предузећа
  - 3.7.1. Стратегија ниских трошкова
  - 3.7.2. Стратегија диференцијације
  - 3.7.3. Стратегија фокусирања
- 3.8. Стратегије пословног повезивања предузећа у туризму
  - 3.8.1. Стратегија хоризонталног повезивања
  - 3.8.2. Стратегија вертикалног повезивања
  - 3.8.3. Стратегија вертикалне дезинтеграције
- 3.9. Ресурсни приступ управљања туристичким предузећима
  - 3.9.1. Стратешки значај пословних ресурса
  - 3.9.2. Остваривање конкурентске предности из перспективе ресурсног приступа

ЧЕТВРТИ ДЕО:

ЉУДСКИ ФАКТОР КАО СТРАТЕШКИ ПОТЕНЦИЈАЛ РАЗВОЈА ТУРИЗМА

- 4.1. Стратешки значај људских ресурса у савременим економским системима
- 4.2. Управљање организационим учењем, знањем и образовањем
  - 4.2.1. Терминолошко одређење
  - 4.2.2. Основни приступи и типови учења
  - 4.2.3. Врсте организационог учења
  - 4.2.4. Модели управљања организационим знањем
- 4.3. Људски ресурси као фактор креирања конкурентских предности туристичких предузећа
  - 4.3.1. Специфичности људских ресурса у туризму
- 4.4. Улога људских ресурса у подстицању иновативне организационе климе у одрживом туризму
  - 4.4.1. Иновативне „учеће“ организације
- 4.5. Људски ресурси у функцији остваривања економије засноване на знању и информацијама у одрживом туризму

ПЕТИ ДЕО:
СТРАТЕГИЈСКО УПРАВЉАЊЕ ЉУДСКИМ РЕСУРСИМА
У ТУРИСТИЧКИМ ПРЕДУЗЕЋИМА

- 5.1. Генеза настанка и развоја менаџмента људских ресурса
- 5.2. Терминолошко одређење менаџмента људских ресурса
- 5.3. Кључни циљеви менаџмента људских ресурса
- 5.4. Стратегијски менаџмент људских ресурса
- 5.5. Перспективе стратегијског менаџмента људских ресурса
- 5.6. Процес управљања људским ресурсима у туристичким предузећима
  - 5.6.1. Планирање људских ресурса у туристичким предузећима
    - 5.6.1.1. Процена постојеће ситуације
    - 5.6.1.2. Будуће потребе људских ресурса
  - 5.6.2. Обезбеђивање људских ресурса у туристичким предузећима
    - 5.6.2.1. Регрутовање
    - 5.6.2.2. Отпуштање
    - 5.6.2.3. Селекција
  - 5.6.3. Обука и развој запослених у туристичким предузећима
    - 5.6.3.1. Обука
    - 5.6.3.2. Развој
    - 5.6.3.3. Евалуација процеса обука и развоја људских ресурса у туристичким предузећима
  - 5.6.4. Оцена резултата (перформанси) људских ресурса у туристичким предузећима

ШЕСТИ ДЕО:
ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ ЉУДСКИХ РЕСУРСА
У ТУРИСТИЧКОМ СЕКТОРУ СРБИЈЕ

- 6.1. Предмет (проблем) истраживања
- 6.2. Узорак истраживања- ток, структура и карактеристике
- 6.3. Резултати истраживања спроведеног на узорку од 141 испитаника
  - 6.3.1. Приказ и анализа резултата по питањима
  - 6.3.2. Тестирање хипотеза
  - 6.3.3. Препоруке и смернице за ефикасније управљање људским ресурсима у циљу развоја одрживог туризма Србије
  - 6.3.4. Ограничења истраживања и оквир за будућа истраживања

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОГ

У првом делу докторске дисертације под насловом: **Туристичка делатност у савременом светском окружењу (стр. 7-62)**, кандидат је истраживао основне карактеристике концепта одрживог развоја и односа одрживог развоја и туризма. У том смислу, кроз дефинисање основних фактора, начела и принципа одрживог развоја туризма, посебно је анализирана улога и значај екотуризама као важног сегмента концепта одрживог туристичког развоја.

Подаци Светске туристичке организације по којима туризам представља једну од пет извозних грана у чак 83% земаља, а у оквиру Европске уније учествује са око 9% у укупно оствареној потрошњи указују да су, посматрани у светским оквирима, туристички ресурсни потенцијали значајни, али истовремено и недовољно и/или неадекватно искоришћени. У циљу проналажења што ефикаснијих начина коришћења постојећих туристичких ресурса, посебна пажња је посвећена и анализи основних претпоставки ефикасног коришћења туристичких ресурса, као и начела Агенде 21.

Анализирањем одрживог развоја и његове примене у домену туристичке делатности, кандидат је дошао до закључка да је за постизање одрживог туристичког развоја потребно успостављање сарадње свих учесника у друштвено-економском животу који се сматрају релевантним за нормирање, креирање и обављање туристичке делатности. Међународне, државне и локалне власти, али и приватни предузетници, локално становништво, невладин сектор и туристи морају да успоставе неопходну сарадњу и да синхронизовано делују да би се омогућио туристички развој који ће бити одржив на дужи период.

У постизању одрживог туристичког развоја, потребно је дефинисати и систем индикатора одрживог развоја туризма и перманентно пратити њихову практичну примену у туристичким дестинацијама. Само на овај начин ће бити могуће идентификовати реалне и одрживе границе туристичког развоја сваке туристичке регије и дестинације понаособ.

Стање и перспективе одрживог туристичког развоја Србије (стр. 63-116) је наслов другог дела дисертације у оквиру којег кандидат анализира постојеће стање туристичког сектора Србије и опште карактеристике српског туристичког тржишта. Посебан нагласак у анализи је стављен на идентификовању развојних потенцијала одрживог туристичког развоја Србије. У Стратегији развоја туризма Републике Србије Београд, АП Војводина, западна и источна Србија су дефинисани као четири карактеристична туристичка кластера, који треба да допринесу унапређењу туристичке понуде Србије. С обзиром да одрживи туризам највише зависи од географске физиономије руралног подручја, а имајући у виду податак да преко 80% територије Србије припада тзв. руралном подручју на којем живи око 44% становништва земље, то су компаративне предности за развој овог вида туризма у Србији очигледне. У контексту остваривања овог циља, развој одрживог туризма у руралним подручјима као и екотуризма би требало да заузму приоритетно место у туристичкој понуди и укупној туристичкој политици Србије.

Србија поседује компаративне предности за развој туристичког сектора које су превасходно засноване на значајним природним ресурсима и културно-историјској баштини. На основу истраживања која су презентована у овом делу дисертације кандидат констатује да: људски ресурси и позитиван однос становништва према туризму, повољан геостратешки положај Србије и Београда, неискоришћени потенцијал подземних и надземних вода, недирнута пространства планина, шума, аграрних подручја, винограда и ловно-риболовних зона, као и богато археолошко, архитектонско и културно-историјско наслеђе средњевековних манастира чине суштинске компаративне предности за развој туристичког сектора Србије.

Међутим, на међународном туристичком тржишту Србија није позиционирана као препознатљива туристичка дестинација. Због тога је неопходно извршити ново туристичко позиционирање Србије које би требало да буде усмерено ка побољшању смештајних капацитета, развијању туристичког система квалитета и туристичког информационог система, развијању додатне туристичке понуде и утврђивању и отклањању актуелних и потенцијалних конфликта између туризма и других делатности у циљу одрживог коришћења ресурса, закључује кандидат.

На бази презентованих резултата различитих теоријских и емпиријских анализа и истраживања, кандидат уочава да на понашање и однос туриста према природи и њеним ресурсима у конкретној туристичкој дестинацији утичу различити фактори квантитативне и квалитативне природе. Развој еколошке свести и изградња еколошке културе савремених туриста има једну од кључних улога у функцији заштите природе и унапређења животне средине и квалитета живота људи.

У фокусу истраживања у оквиру трећег дела дисертације под насловом: **Стратегијски приступ управљања предузећем (стр. 117-160)** је управљање пословним ресурсима у динамичном пословном окружењу данашњице. Постојање предузећа у савременом пословном амбијенту је одређено његовом способношћу да антиципира, предвиди и да се прилагоди променама у окружењу, уз неопходно постојање одређеног feed-back-а између окружења и предузећа. Основни задатак стратегијског управљања је свеобухватно сагледавање промена у окружењу и стварање предуслова за успешно прилагођавање предузећа тим променама, а обезбеђивање неопходних услова за планско и ефективно пословање предузећа са факторима у окружењу представља суштину примене стратегијског менаџмента.

Прилагођавање предузећа честим и турбулентним променама на туристичком тржишту се врши избором одговарајуће стратегије раста и развоја: стратегије интензивирања напора или стратегије диференцијације. Туристичка предузећа могу да остваре конкурентску предност својим ефикасним пословањем- путем ниских трошкова или препознатљивим туристичким производом и услугом, дакле диференцирањем у односу на своје главне конкуренте.

Турбулентност окружења, неизвесност, концентрација и централизација капитала праћена глобализацијом у пословању, повећање величине предузећа, све израженија диверзификација пословних активности, развој иновативних техничко-технолошких достигнућа и примене информационо-комуникационих технологија у свакодневном туристичком пословању, као и растући захтеви туриста за повећањем квалитета производа и услуга - су појаве које опредељујуће детерминишу пословање на глобалном туристичком тржишту данашњице. Пословно повезивање туристичких предузећа представља конкретан одговор и реакцију менаџмента на новонастале промене и услове глобалног туристичког пословања. Менаџмент туристичког предузећа се, у зависности од конкурентске позиције предузећа, може одредити за различите облике пословног повезивања у виду: хоризонталног повезивања (интеграције), вертикалног повезивања (интеграције), као и за стратегијску опцију вертикалне дезинтеграције.

Полазећи од одређења ресурсног приступа у управљању предузећем, преко утврђивања основних карактеристика пословних ресурса и њихове диференцијације на опипљиве (материјалне) и неопипљиве (нематеријалне) ресурсе и организационе способности, кандидат се у оквиру овог дела бавио и анализом значаја перформанси ресурса и њиховог утицаја на пословање и остваривање конкурентске предности.

Научно-технолошки развој је кључни фактор друштвено-економског развоја једне државе, али и људског друштва у целини. У економији и друштву заснованих на знању и информацијама, кандидат истиче да истински привредни развој није могућ без примене знања и нових научно-технолошких достигнућа. У таквом економском окружењу круцијалну улогу добија употреба, односно, практично коришћење нових знања, вештина и информација, а не „само“ њихова производња, закључује кандидат.

Доминација људског фактора исказана кроз значај који људски ресурси имају као најважнији неопипљиви, нематеријални пословни ресурс данашњице је у центру анализе четвртог дела докторске дисертације под насловом: **Људски фактор као стратешки потенцијал развоја туризма (стр. 161-214)**. У овом делу су објашњене основне карактеристике људских ресурса и истакнут њихов стратегијски значај за предузеће уопште, а нарочито за туристичка предузећа имајући у виду специфичности туристичке делатности. У пословном окружењу савремених предузећа знање постаје критичан фактор у остваривању конкурентске предности и кључни пословни ресурс. У том контексту, концепт управљања људским ресурсима добија своју практичну, тржишну оправданост и утемељеност, што је у фокусу у оквиру овог дела истраживања. Анализирана је улога људских ресурса у подстицању иновативне организационе климе и остваривању конкурентске предности туристичког предузећа. Стратегијски значај људских ресурса у економским системима XXI века је анализиран и из перспективе односа људских ресурса и људског капитала.

У овом делу докторске дисертације кандидат је посебно истраживао улогу људских ресурса као најважнијег неопипљивог пословног ресурса у туристичкој делатности. Компаративна предност се може претворити у конкурентску предност на основу људских ресурса, односно, онога шта предузеће зна, како користи то што зна и колико брзо може да научи нешто ново из окружења и примени га у свакодневном пословању. Како би предузећа данашњице задржала остварене конкурентске предности, она морају константно да анализирају и предвиђају пословно окружење у светлу избора најбоље стратегије за унапређење свог рада. Због поменутих разлога, туристичка предузећа могу да креирају квалитетан туристички производ и да пружају квалитетну туристичку услугу на бази којих ће остваривати конкурентске предности на променљивом туристичком тржишту, једино уколико поседују квалитетне и стручне туристичке кадрове који имају способност антиципирања, континуираног стручног усавршавања и прилагођавања потребама и високо софистицираним захтевима савремених туриста.

Кандидат је на основу истраживања дошао до закључка да су људски ресурси кључни фактор на којем се заснива конкурентност националних економија и савремених пословних субјеката. То значи да је један од најважнијих облика развоја људских ресурса у пословним субјектима данашњице знање и систематско и континуирано спровођење процеса учења и образовања.

Проблематика менаџмента људских ресурса је предмет истраживања у петом делу дисертације под насловом: **Стратегијско управљање људским ресурсима у туристичким предузећима (стр. 215-261)**. Управљање људским ресурсима је анализирано праћењем генезе настанка и развоја концепта, основних циљева и принципа менаџмента људских ресурса са акцентом на неопходност системског и стратегијског приступа у управљању људским ресурсима. Због тога је посебно анализиран однос менаџмента

људских ресурса и дефинисане пословне стратегије, као и улога и значај управљања људским ресурсима у току процеса избора и формулисања стратегије предузећа. Да би туристичко предузеће остварило конкурентску предност и било успешно у савременом тржишном окружењу заснованом на знању, информацијама и иновацијама, неопходно је да менаџмент континуирано спроводи процес управљања људским ресурсима што подразумева планирање, обезбеђивање, орјентацију и социјализацију, развој људских ресурса, али и оцену остварених резултата целокупног процеса управљања људским ресурсима у предузећу.

Планирањем људских ресурса се утврђују потребе за људским ресурсима и идентификују упражњена радна места. Затим је неопходно спровести обезбеђивање људских ресурса, односно, регрутовање и селекцију који су у функцији проналажења најбољих кандидата за одређени посао. Након тога следи трећа фаза у оквиру које се улаже у обуку и развој (ново)запослених радника. Целокупан процес управљања људским ресурсима би требало да се завршава мерењем и вредновањем остварених резултата сваког члана колектива, што се врши у оквиру четврте фазе – фазе оцене резултата, тј. перформанси.

На основу истраживања, кандидат констатује да менаџери у туризму треба да имају активан, позитиван став према променама – да иду у сусрет променама, да их сами иницирају и креирају како би туристичка предузећа која воде, успешно остваривала своју мисију пословања и дефинисане организационе циљеве.

Оригинално емпиријско истраживање на узорку од 200 испитаника који су запослени у предузећима, туристичким организацијама, агенцијама, институцијама и другим правним и физичким лицима која на директан и/или индиректан начин учествују у креирању туристичке понуде и пружању туристичких услуга на територији Србије је тема **шестог дела докторске дисертације (стр. 262-309)**. Истраживање је спроведено на територији Србије у периоду од годину дана, тачније од септембра 2012. до септембра 2013. године.

У овом делу дисертације је презентовано истраживање и конкретни резултати добијени методом анкета путем технике структурираног упитника. Прикупљени подаци добијени применом технике упитника су обрађени у програму Statistical Package for Social Sciences (SPSS) for Windows 20 који ради под Microsoft Windows окружењем.

Од квантитативних метода примењена је дескриптивна статистика, т тест за независне узорке, корелација, анализа варијансе и бинарна логистичка регресија. Сумирани резултати на бази анкете спроведене путем структурираног упитника са 42 питања на узорку од 141 испитаника који раде у туристичким предузећима на територији Србије, представљени су кроз табеле, слике и графиконе као и објашњења. Посебно важан сегмент у оквиру овог дела дисертације је везан за интерпретацију добијених резултата и тестирање хипотеза.

III ОЦЕНА РАДА

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области

Људски ресурси представљају веома важну детерминанту успешности пословања, технолошког развоја и пројектовања будућег привредног развоја, због чега се у најразвијенијим земљама данашњице, развоју људских ресурса кроз потенцирање унапређивања постојећег знања и континуираног учења (lifelong learning) придаје све већи значај из дана у дан.

Управљање људским ресурсима представља подручје посебног интереса у бројним истраживањима последњих неколико деценија. Повећано интересовање за проучавање људских ресурса и процеса управљања људским ресурсима и организационим знањем недвосмислено указује на чињеницу да се ради о перманентно актуелној и значајној области пословне економије, суштински важној за остваривање конкурентских предности предузећа у динамичком пословном окружењу данашњице.

Стратегијски приступ људским ресурсима заснива се на ресурсном концепту по коме предузеће остварује конкурентску предност на основу ресурса којима располаже. Тренд стратегијског управљања људским ресурсима у свету има узлазан, прогресиван смер кретања, али је област управљања људским ресурсима недовољно теоријски и методолошки апсорбована од стране српске економске теорије и праксе.

Комисија оцењује да докторска дисертација кандидата **мр Јелене Премовић** под насловом: „Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије“ остварује значајан допринос у домену управљања људским ресурсима у оквиру научне области која обухвата менаџмент и пословну економију. Укупан допринос овог истраживања се може сагледавати са два нивоа, односно аспекта.

Први ниво се односи на систематизовање и унапређивање различитих теоријских знања и сазнања из области људских ресурса и стратегијског управљања људским ресурсима. Кандидат је користећи актуелну домаћу и инострану литературу и изворе података дао хронолошки пресек и логички повезао и представио постојећа знања, уз критичку анализу резултата одређених истраживања из ове области менаџмента и пословне економије. Други ниво се односи на презентоване резултате оригиналног емпиријског истраживања који могу да послуже као путоказ за даља истраживања на ову тему.

Дефинисани закључци као и препоруке и смернице за ефикасније управљање људским ресурсима у циљу развоја одрживог туризма Србије који су дати у оквиру докторске дисертације могу представљати подстицај за нова истраживања у области стратегијског управљања људским ресурсима, са посебним акцентом на специфичности људских ресурса и њиховим управљањем у туристичкој делатности.

2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Комисија сматра да докторска дисертација под насловом: „Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије“ представља резултат оригиналног научног рада кандидата **мр Јелене Премовић**.

Тема обрађена у оквиру дисертације је веома актуелна и значајна за развој науке у области стратегијског менаџмента, нарочито у области примене стратегијског управљања људским ресурсима у туристичкој делатности будући да су људски ресурси дефинисани кључним стратешким фактором у остваривању конкурентских предности у савременом пословном окружењу.

Урађена докторска дисертација представља резултат самосталног и студиозног рада кандидата који је на основу изучене бројне домаће и иностране литературе и спроведених теоријских и емпиријских истраживања показао способност критичког и аргументованог закључивања. На основу истраживања спроведених и презентованих у докторској дисертацији, може се констатовати да је кандидат остварио значајан и оригиналан научни и стручни допринос у области стратегијског управљања људским ресурсима у туристичкој делатности.

У раду су анализирани и критички вредновани бројни научни и стручни извори литературе који обрађују предмет истраживања. Због тога, Комисија закључује да је кандидат мр Јелена Премовић у истраживању људских ресурса као стратешког потенцијала одрживог туристичког развоја Србије показала завидну способност закључивања, критичности и одређени професионални скептицизам и оцењује да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у научној области менаџмента и пословне економије.

3. Преглед остварених резултата кандидата у научној области

Досадашња истраживања кандидата мр Јелене Премовић која су објављена као стручни, прегледни и научни радови у научним часописима и зборницима радова са научно-стручних конференција обухватају област менаџмента и пословне економије, тачније стратегијског менаџмента људским ресурсима и менаџмента у туризму. У највећој мери досадашња истраживања кандидата су повезана са предметом истраживања докторске дисертације.

Полазећи од значаја економског предвиђања за успешно пословање у динамичком пословном окружењу, што је био основни предмет истраживања у оквиру магистарског рада који је одбрањен 2008. године на Економском факултету Универзитета у Новом Саду под називом: „Економско предвиђање у функцији стратегијског управљања предузећем“, а имајући у виду доминацију нематеријалних ресурса над ограниченим материјалним ресурсима у функцији одрживог развоја, фокус интересовања и истраживања у објављеним радовима од 2008. године, представља управо сфера нематеријалних ресурса и њихова практична примена у циљу остваривања одрживог пословног успеха.

Истраживања која су спроведена у оквиру рада на изради докторске дисертације представљају логичан наставак претходних истраживања, при чему је предмет истраживања промењен и конкретизован ка утврђивању људских ресурса као кључног нематеријалног пословног ресурса у функцији одрживог туристичког развоја.

Кандидат мр Јелена Премовић је у досадашњем раду објавила значајан број радова који су директно и уско повезани са основним предметом истраживања у докторској дисертацији, од којих је могуће издвојити као најважније следеће радове:

1. Бољевић, А., Премовић, Ј. & Стојановић Алексић, В. (2014). Људски ресурси као фактор креирања конкурентских предности туристичких предузећа, *часопис: Техника*, година LXIX, бр.1, стр. 145-152, ISSN 0040-2176, UDC: 62(062.2) (497.1), Београд (M52: 2 бода).

2. Вујовић, С., Премовић, Ј. & Грујић, Б. (2014). Кадрови у туризму-специфичности образовања кадрова за туризам, *часопис: Економски видици*, Година XIX, бр. 4/2014, ISSN 0354-9135, UDC-33. COBISS.SR-ID 116154887, Друштво економиста Београда, Београд (М53: 1 бод).
3. Milićević, Z., Premović, J., Vujović, S. & Arsić, Lj. (2014). The human capital as a driving factor for the sustainable rural development, Proceedings of Papers: The role of Agricultural Economics Sciences in Agriculture and Rural development in the Balkan Countries, AAEM 9th International Conference, ISBN 978-9989-2358-5-6, COBISS.MK-ID 97501706, pp. 146-156, 24-25 April, 2014, Ohrid, Macedonia (М33: 1 бод).
4. Premović, J., Jovanović, D., Radosavac, A. & Djukić, S. (2014). The role of human resources in fostering the development of the agrarian sector and improving regional competitiveness, Proceedings of Papers: The role of Agricultural Economics Sciences in Agriculture and Rural development in the Balkan Countries, AAEM 9th International Conference, ISBN 978-9989-2358-5-6, COBISS.MK-ID 97501706, pp. 234-243, 24-25 April, 2014, Ohrid, Macedonia (М33: 1 бод).
5. Премовић, Ј., Бољевић, А. & Вујовић, С. (2013). Значај обуке и образовања у развоју људског капитала, Зборник радова: 11. Међународна научно-стручна конференција „На путу ка добу знања“, ISBN 978-86-85067-46-4 (штампано издање), стр. 243-251, 27-28. септембар 2013, Сремски Карловци (М33: 1 бод).
6. Премовић, Ј., Арсић, Љ. & Вујовић, С. (2012). Глобални стратегијско-развојни аспекти туризма, Зборник радова VIII Мајске конференције о стратегијском менаџменту МКСМ012, стр. 580-587, ISBN 978-86-80987-96-5 (штампано издање), Бор (М63: 1 бод).
7. Вујовић, С., Танасковић, З. & Премовић, Ј. (2012). Атрактивности у функцији развоја дестинације, Међународни научни скуп: Наука и високо образовање у функцији одрживог развоја, ISBN 978-86-83573-26-4, 04 и 05. октобар 2012. Ужице, Србија (М33: 1 бод).
8. Premović, J. Arsić, Lj. & Milićević, Z. (2012). Clusters – basis of tourism competitiveness in Serbia, Third International Scientific Symposium „Agrosym 2012“, Book of Proceedings, ISBN 978-99955-751-0-6, COBISS.BH-ID 3336984, CD-ROM, pp. 692-697, UDK 332.1:336.7]:338.48(497.11), Jahorina, November 15-17, 2012. (М33: 1 бод).
9. Премовић, Ј., Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). Туризам у функцији одрживог развоја Србије, *часопис: Агроэкономика*- часопис Департамана за економику пољопривреде и социологију села Пољопривредног факултета Универзитета у Новом Саду, број 51-52, стр. 155-164, ISSN 0350-5928, COBISS.SR-ID 28370439, Нови Сад (М52: 2 бода).
10. Premović, J. & Milenković, S. (2011). *Ecotourism in an aspect of sustainable development*, Conference Proceedings XIX International Scientific and Professional Meeting „Ecological Truth“ EcoIst'11, pp. 554-560, ISBN 978-86-80987-84-2, COBISS.SR-ID 183947276 (штампано издање), Бор, Serbia (М33: 1 бод).
11. Премовић, Ј., Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). *Ресурсни потенцијали одрживог туристичког развоја Србије*, VI Међународни научни скуп Медитерански дани Требиње 2011: Туризам и рурални развој - савремене тенденције, проблеми и могућности развоја, стр. 430-439, Тематски зборник ISBN 978-99955-664-2-5, COBISS.BH-ID 2222360, (штампано издање), Требиње (М33: 1 бод).

12. **Премовић, Ј. & Арсић, Љ.** (2011). *Перспективе развоја одрживог туризма у Републици Србији*, Зборник радова: Други међународни научни скуп: Трендови у развоју туризма и хотелијерства, стр. 83-91, ISSN 1800-7988, Универзитет Црне Горе - факултет за туризам и хотелијерство Котор, Црна Гора (М33: 1 бод).
13. **Премовић, Ј., Арсић, Љ. & Премовић, Т.** (2011). *Друштво знања и економија заснована на знању*, Зборник радова са научно-стручног симпозијума са међународним учешћем: Технологија, информатика и образовање – за друштво учења и знања ТИО6, стр. 81-87, ISBN 978-86-776-122-6, Чачак (М63: 1 бод).
14. **Премовић, Ј.** (2010). *Знање као стратешки потенцијал предузећа*, Зборник радова XV Интернационалног научног скупа CM2010: Стратегијски менаџмент и системи подршке одлучивању у стратeгијском менаџменту, ISBN 978-86-7233-252-0, (ЦД издање), Суботица-Палић (М33: 1 бод).

4. Оцена испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Комисија сматра да докторска дисертација кандидата **мр Јелене Премовић** под насловом: „Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије“ у потпуности испуњава постављене захтеве у погледу садржаја, обима, квалитета и резултата истраживања у односу на тему која је пријављена и прихваћена.

Полазећи од дефинисања предмета, основних циљева и хипотеза истраживања, кандидат је примењујући методологију истраживања примерену друштвено-хуманистичким наукама која је заснована на коришћењу одговарајућих научних метода на адекватан начин извршио избор савремене, домаће и иностране теоријске грађе.

Резултати истраживања и анализе у докторској дисертацији су изложени у шест делова (уз Увод и закључак логично повезаних у складну целину са јасно изведеним констатацијама и закључцима чиме је постигнут висок степен интерне конзистентности рада.

5. Научни резултати докторске дисертације

У складу са предметом истраживања, дефинисаним циљевима и формулисаним хипотезама, кандидат је дошао до одређених научних и практичних чињеница и сазнања на бази чега је формулисао закључке који представљају научне резултате докторске дисертације.

Најзначајнији остварени резултати се односе на следеће чињенице:

Прво, утврђено је да постоји позитивна умерена повезаност тренутног тржишног учешћа предузећа и процента издвајања за стручно усавршавање и образовање у односу на издвајања у претходном периоду ($r=0,454$, $p=0,000$).

Друго, утврђено је да постоји позитивна слаба повезаност између формалног степена образовања испитаника и става о важности стручног усавршавања, образовања и обука као мотивационог фактора ($r=0,341$, $p=0,000$).

Треће, утврђено је да постоји негативна слаба повезаност између формалног степена образовања испитаника и њиховог става о важности континуираног стручног усавршавања, образовања и обука у циљу унапређења туристичких услуга и побољшања пословних перформанси предузећа ($r=-0,210$, $p=0,012$).

Четврто, утврђено је да постоји позитивна слаба повезаност између формалног степена образовања испитаника и задовољства врстама обука и стручним усавршавањем које се примењује у предузећу ($r=0,232$, $p=0,006$).

Пето, утврђено је постојање статистички значајне разлике између година испитаника и њиховог става о важности стручног усавршавања, образовања и обука као мотивационог фактора. Постоје статистички значајне разлике у погледу става о важности стручног усавршавања, образовања и обука као мотивационог фактора између са једне стране, испитаника који имају мање од 32 године, као и оних који имају од 33 до 40 година од испитаника преко 56 година, са друге стране.

Шесто, утврђено је постојање статистички значајне разлике између година испитаника и задовољства врстама обука и стручним усавршавањем које се примењују у предузећу. Статистички значајна разлика постоји у погледу задовољства врстама обука и стручним усавршавањем које се примењује у предузећу између испитаника који имају од 33 до 40 година од испитаника преко 56 година.

Седмо, утврђено је да су кључни проблеми са којима се туристички радници сусрећу при обављању туристичке делатности следећи: ниске зараде, нестручан руководећи кадар у туристичким организацијама чији је оснивач држава и/или локалне самоуправе, неразвијену туристичка инфра и супраструктура, снажан политички утицај и монополистички положај појединих туристичких организација, лоше путеве, корупцију надлежних државних органа, неажурност надлежних инспекцијских служби, слабу повезаност железничке мреже са туристичким местима, лош образовни систем у смислу мало конкретног практичног знања, неравноправан положај и неквалитетан рад у средњим стручним школама и посебно на факултетима.

Набројане проблеме, на бази резултата истраживања до којих је кандидат дошао у оквиру израде овог рада у домену туристичке делатности на територији Србије, могуће је решавати на следеће начине:

- улагањем у побољшање туристичке инфра и супраструктуре,
- повећаним улагањем у спровођење програма обуке везане за истраживање (познавање) тржишта,
- путем веће информисаности о кретањима у туристичкој делатности,
- повећањем зарада-примања запослених у туристичкој привреди,
- смањењем пореза и доприноса,
- различитим програмима државне подршке у циљу стимулисања предузетништва и новим запослењима у туристичкој привреди,
- обезбеђивањем слободног тржишног пословања, без монопола и политичког протежирања,
- увођењем у програм рада у стручним школама много више практичне наставе,
- преласком са декларативног залагања за развој туристичке политике и привреде на конкретну имплементацију постојећих политика, закона и прописа из области туризма и повезаних делатности, како би туризам суштински и практично постао генератор привредног развоја Србије.

Континуирано учење и усавршавање туристичких кадрова и стратешко управљање људским ресурсима у туристичком сектору је, по мишљењу кандидата, основни предуслов стварања ефикасније туристичке структуре која треба да допринесе развоју целокупне српске привреде у предстојећем периоду представља.

На основу резултата истраживања, кандидат је констатовао да се у предузећима која обављају туристичку делатност на територији Србије, процесу управљања људским ресурсима не поклања довољна пажња, већ је улога менаџмента људских ресурса најчешће ограничена на декларативном постојању које је у пракси сведено на извршавање основних бирократско-административних послова.

Иако је процес управљања људским ресурсима у туристичком сектору Србије веома спор и несинхронизован, кандидат указује и на позитивне помаке у правцу јачања свести самих туристичких радника о значају континуираног унапређивања знања и вештина у циљу индивидуалног развоја и остваривању бољих пословних резултата предузећа.

Будући да су једино мотивисани, задовољни и компетентни радници способни да пруже квалитетну туристичку услугу, да задовоље софистициране захтеве савремених туриста и допринесу у остваривању профитабилног пословања, основна порука која произилази из докторске дисертације јесте да би савремене стратегије и конкретни акциони планови управљања људским ресурсима требало да се заснивају на претпоставци да су мотивисани, задовољни, компетентни и обучени људски ресурси примарни циљ стратегијског управљања у предузећу.

Наведене чињенице и резултати истраживања кандидата представљају основу за имплементирање стратегијског управљања људским ресурсима у туристичким предузећима на територији Србије.

Комисија констатује да докторска дисертација кандидата **мр Јелене Премовић** под насловом: „**Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије**“ представља значајан научни и практични допринос у области стратегијског управљања људским ресурсима у туристичкој делатности.

6. Примењивост и корисност резултата у теорији и пракси

Резултати истраживања у докторској дисертацији кандидата **мр Јелене Премовић** под насловом: „**Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије**“ имају значајан теоријски и практичан допринос за стручну и научну јавност, нарочито узимајући у обзир чињеницу да област стратегијског управљања људским ресурсима, а посебно стратегијског управљања људским ресурсима у туристичкој делатности није довољно заступљена у досадашњим истраживањима и у литератури на српском језику.

Теоријски допринос дисертације је садржан у проширивању теоријских знања из области стратегијског управљања људским ресурсима. Истраживањем је извршено систематизовање постојећих знања и чињеница и дата критичка анализа резултата одређених истраживања из ове области. У оквиру истраживања која су вршена током израде дисертације су откривене и нове чињенице.

Резултати истраживања показују да управљање људским ресурсима и континуирано спровођење концепта целоживотног учења и образовања у туристичком сектору представља комплексан процес који захтева један суштински мултидисциплинарни приступ. Туризам је најдинамичнија делатност која директно и индиректно утиче на

бројне привредне и ванпривредне делатности. Осим мултипликативних ефеката, невидљивог извоза и међусекторских директних и индиректних утицаја и зависности, постоје и друге специфичности које имплицирају мултидисциплинарност и трансдисциплинарност у теорији и пракси туризма.

На основу резултата истраживања могуће је извести закључак да је потребно ревидирати постојеће политике и праксе обука, стручног усавршавања и оспособљавања запослених које предузећа обухваћена анкетом примењују и успостављање нових врста обука, које ће повећати осећај задовољства код запослених. Повећани осећај задовољства врстама професионалног усавршавања ће стимулативно утицати на мотивисаност туристичких радника и резултате њиховог рада, због чега ће и остварени пословни резултати туристичких предузећа бити бољи, а предузећа конкурентнија и успешнија.

Практичан допринос докторске дисертације се односи на могућност повезивања праксе стратегијског управљања људским ресурсима у туристичким предузећима са резултатима оригиналног емпиријског истраживања.

Резултати истраживања показују колики је значај људских ресурса и колики је утицај стратегијског управљања људским ресурсима на иновативност, креативност и квалитетно креирање и пружање туристичких услуга запослених, као и на пословне перформансе туристичких предузећа у целини. Антиципирање, анализирање и утврђивање постојећег стања и степена заступљености стратегијског управљања људским ресурсима у туристичким предузећима који обављају делатност на територији Србије утиче на практичан, научни допринос дисертације.

7. Начини презентирања резултата научној јавности

Актуелност предмета истраживања у докторској дисертацији, свеобухватност спроведених анализа и резултата оригиналног емпиријског истраживања, представљају значајну основу за припрему научних радова из научне области менаџмента и пословне економије и уже научне области стратегијског менаџмента. Систематизовани научни радови из ове области засновани на резултатима истраживања која су спровођена у оквиру дисертације ће допринети упознавању стручне и научне јавности са релевентним закључцима и резултатима анализа и истраживања кандидата.

Радови који су директно повезани са предметом истраживања у докторској дисертацији, а који су већ објављени у часописима и презентовани на међународним научно-стручним конференцијама и скуповима у земљи и иностранству су следећи:

1. Бољевић, А., Премовић, Ј. & Стојановић Алексић, В. (2014). Људски ресурси као фактор креирања конкурентских предности туристичких предузећа, *часопис: Техника*, година LXIX, бр.1, стр. 145-152, ISSN 0040-2176, UDC: 62(062.2) (497.1), Београд (**M52: 2 бода**).
2. Вујовић, С., Премовић, Ј. & Грујић, Б. (2014). Кадрови у туризму-специфичности образовања кадрова за туризам, *часопис: Економски видици*, Година XIX, бр. 4/2014, ISSN 0354-9135, UDC-33. COBISS.SR-ID 116154887, Друштво економиста Београда, Београд (**M53: 1 бод**).
3. Milićević, Z., Premović, J., Vujović, S. & Arsić, Lj. (2014). The human capital as a driving factor for the sustainable rural development, *Proceedings of Papers: The role of Agricultural Economics Sciences in Agriculture and Rural development in the Balkan*

- Countries, AAEM 9th International Conference, ISBN 978-9989-2358-5-6, COBISS.MK-ID 97501706, pp. 146-156, 24-25 April, 2014, Ohrid, Macedonia (M33: 1 бод).
4. Premović, J., Jovanović, D., Radosavac, A. & Djukić, S. (2014). The role of human resources in fostering the development of the agrarian sector and improving regional competitiveness, Proceedings of Papers: The role of Agricultural Economics Sciences in Agriculture and Rural development in the Balkan Countries, AAEM 9th International Conference, ISBN 978-9989-2358-5-6, COBISS.MK-ID 97501706, pp. 234-243, 24-25 April, 2014, Ohrid, Macedonia (M33: 1 бод).
  5. Премовић, Ј., Бољевић, А. & Вујовић, С. (2013). Значај обуке и образовања у развоју људског капитала, Зборник радова: 11. Међународна научно-стручна конференција „На путу ка добу знања“, ISBN 978-86-85067-46-4 (штампано издање), стр. 243-251, 27-28. септембар 2013, Сремски Карловци (M33: 1 бод).
  6. Премовић, Ј., Арсић, Љ. & Вујовић, С. (2012). Глобални стратегијско-развојни аспекти туризма, Зборник радова VIII Мајске конференције о стратегијском менаџменту МКСМ012, стр. 580-587, ISBN 978-86-80987-96-5 (штампано издање), Бор (M63: 1 бод).
  7. Premović, J. Arsić, LJ. & Milićević, Z. (2012). Clusters – basis of tourism competitiveness in Serbia, Third International Scientific Symposium „Agrosym 2012“, Book of Proceedings, ISBN 978-99955-751-0-6, COBISS.BH-ID 3336984, CD-ROM, pp. 692-697, UDK 332.1:336.7]:338.48(497.11), Jahorina, November 15-17, 2012. (M33: 1 бод).
  8. Премовић, Ј., Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). Туризам у функцији одрживог развоја Србије, часопис: *Агроекономика*- часопис Департамана за економику пољопривреде и социологију села Пољопривредног факултета Универзитета у Новом Саду, број 51-52, стр. 155-164, ISSN 0350-5928, COBISS.SR-ID 28370439, Нови Сад (M52: 2 бода).
  9. Premović, J. & Milenković, S. (2011). *Ecotourism in an aspect of sustainable development*, Conference Proceedings XIX International Scientific and Professional Meeting „Ecological Truth“ EcoIst'11, pp. 554-560, ISBN 978-86-80987-84-2, COBISS.SR-ID 183947276 (штампано издање), Бор, Serbia (M33: 1 бод).
  10. Премовић, Ј., Бољевић, А. & Арсић, Љ. (2011). *Ресурсни потенцијали одрживог туристичког развоја Србије*, VI Међународни научни скуп Медитерански дани Требиње 2011: Туризам и рурални развој - савремене тенденције, проблеми и могућности развоја, стр. 430-439, Тематски зборник ISBN 978-99955-664-2-5, COBISS.BH-ID 2222360, (штампано издање), Требиње (M33: 1 бод).
  11. Премовић, Ј. & Арсић, Љ. (2011). *Перспективе развоја одрживог туризма у Републици Србији*, Зборник радова: Други међународни научни скуп: Трендови у развоју туризма и хотелијерства, стр. 83-91, ISSN 1800-7988, Универзитет Црне Горе - факултет за туризам и хотелијерство Котор, Црна Гора (M33: 1 бод).

Поред поменутих радова, у припреми је и одређен број радова који су базирани првенствено на резултатима истраживања и закључцима докторске дисертације који би требало ускоро да буду објављени у часописима и зборницима радова и презентовани на међународним и домаћим научним конференцијама и скуповима.

Очекивања су да ће нови научни радови из ове области менаџмента и пословне економије подстаћи дискусију у научно-стручним круговима и бити основа за будуће анализе и конкретна емпиријска истраживања за која ће се отворити нове потребе и интересовања.

ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ

Комисија је једногласна у оцени да докторска дисертација кандидата **мр Јелене Премовић** под насловом: „Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије“ испуњава све услове за јавну одбрану.

ПРЕДЛОГ

На основу изнетих констатација, анализе резултата и доприноса, као и изложене оцене и закључака о урађеној докторској дисертацији, Комисији чини задовољство да предложи Наставно-научном већу Економског факултета Универзитета у Крагујевцу да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације кандидата **мр Јелене Премовић** под насловом: „Људски ресурси као стратешки потенцијал одрживог туристичког развоја Србије“ и одобри њену јавну одбрану.

У Крагујевцу, 20.04.2015. године

КОМИСИЈА:

1. Агнеш Бољевић

Др Агнеш Бољевић, ванредни професор
Економског факултета Универзитета у Новом Саду,
ужа научна област Стратегијски менаџмент

2. Весна Стојановић-Алексић

Др Весна Стојановић-Алексић, ванредни професор
Економског факултета Универзитета у Крагујевцу,
ужа научна област Менаџмент и пословна економија

3. Светислав Миленковић

Др Светислав Миленковић, редовни професор
Економског факултета Универзитета у Крагујевцу,
ужа научна област Општа економија и привредни развој

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
У КРАГУЈЕВЦУ

ПРИМЉЕНО: 20 MAY 2015			
Срп.	Број	Прилог	Времетрај
	805/5-2	1	